

УДК 330.341.1

DOI 10.31654/2520-6966-2020-14i15f-100-72-92

П. П. Моціяка

кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
e-mail: petrool57@ukr.net

**Огляд досліджень із всесвітньої історії на сторінках
"Літератури та культури Полісся" (1990–2020 рр.)**

У пропонуваному огляді публікацій із всесвітньої історії на сторінках "Літератури та культури Полісся" за весь період існування від 1990 р. автор робить спробу скласифікувати та згрупувати за періодами історії дослідження багатьох істориків, як українських, так і зарубіжних. Відзначено найактивніших дослідників, які підготували по декілька публікацій, а також тих авторів, які подали до друку найбільш актуальні та цікаві статті. Констатовано, що найбільше публікацій у збірнику було досліджень з періоду новітньої історії, а трохи менше – з історії нового часу. Тематика статей із всесвітньої історії була різноманітною, як і арсенал наукових методів дослідження історичних проблем.

Ключові слова: всесвітня історія, періоди історії, міжнародні відносини, політична історія, соціальна історія, історіографія, політична система, роль особи в історії, мемуаристика, комплекс документів.

За тридцять років свого існування "Література та культура Полісся" перетворилося з регіонального видання (вже за назвою) на знаний не тільки в Україні, а й далеко за її межами, науковий збірник. Для багатьох науковців саме публікація в "Літературі і культурі Полісся" була першою пробою пера в їхньому дослідницькому пошуку від студента чи магістранта до знаного фахівця у своїй галузі знань.

Проблематика всесвітньої історії була представлена у збірнику не у всіх його випусках. Загалом, за нашими підрахунками, побачили світ 111 статей найширшої тематики. Цікавими є деякі статистичні підрахунки змісту випусків збірника. Наприклад, з-поміж згаданих 111 публікацій 9 статей вийшли в світ англійською мовою, 12 – російською, а решта – українською. Також спонукає до певних роздумів інформація про кількість публікацій за темами відповідних періодів світової історії. Так, зокрема, давня історія представлена всього 2 статтями, а період середньовічної історії – 4 статтями. Натомість період нової історії висвітлюється у 37 статтях – це рівно третина всіх публікацій зі всесвітньої історії. Цілком зрозумілим є

переважання періоду новітньої історії – маємо 68 статей. Такий "ухил" у бік новітньої історії не є чимось особливим. Проблематика новітньої історії помітно переважає чи не у всіх періодичних виданнях з історії. Те ж саме можна говорити і про захист дисертацій з історії. Географія авторів публікацій у збірнику є доволі широкою – Україна, Білорусь, Грузія, Польща, США. Звичайно ж, абсолютними є переважання українських авторів і представників ніжинської вищої школи.

Не всі публікації є рівноцінними з точки зору глибини і новизни наукового дослідження. Проте переважна більшість з них відзначаються належним науковим рівнем і містять більший чи менший елемент новизни дослідження. Напрямки досліджень є різноплановими. Переважає політична історія, проте багато досліджень присвячені соціальній, економічній, військовій, дипломатичній історії та проблемам історіографії. Цікавим є те, що перші дві публікації з'явилися тільки в 6-му і 13-му випусках "Літератури та культури Полісся". Це були праці професора Л. В. Таран, присвячені проблемі історіографічних досліджень у світі в XX ст. [1]. Авторка наголошує, що світова історіографія стоїть перед вибором шляху подальшого розвитку і саме всесвітньо визнана французька історіографічна школа "Анналів" зробила у XX ст. найзначніший внесок у те, щоб вказати, якими засобами і методами досягти цілісного пояснення історичного поступу людства. На її думку, на початку XXI ст. складається нова методологія історії і перед українською історичною наукою, яка десятиліттями перебувала в ізоляції, стоїть завдання наведення мостів зі світовою наукою. Крім того, цікавою й актуальною є стаття Л. В. Таран про французький досвід патріотичного виховання у XIX–XX ст. [2].

Серед праць, присвячених періоду історії нового часу, слід відзначити низку статей доцента В. В. Мартиненка (м. Ніжин) з історії Білоруської Народної Республіки [3]. Автор ретельно дослідив історіографію теми, комплекс передумов та обставини утворення білоруської державності у 1918 р., складні внутрішні й зовнішні чинники функціонування республіки, найважливіші заходи уряду БНР, взаємини із сусідніми державами і Німеччиною як гарантом республіки, проблеми молодой держави та причини її сходження з історичної сцени.

Різноманітні й важливі аспекти промислової політики Російської імперії часів модернізації другої половини XIX – початку XX ст. досліджуються в статтях доцента О. В. Крупенко (м. Ніжин) [4]. Зокрема, простежено основні напрямки урядової політики у

реформуванні відсталого господарства держави, її результати і наслідки, з'ясовано ключові поняття проблеми. Акцентовано увагу на наздоганяючому характері модернізаційних процесів у Росії, що пояснює труднощі на цьому шляху та складні соціальні наслідки промислової політики. Викликає інтерес дослідження інноваційних процесів у промисловій політиці держави наприкінці XIX – початку XX ст., де авторка зауважує на гальмуванні інновацій з боку самодержавної бюрократії, що виливалося у хворобливий характер модернізації в Росії.

Постаті видатного філософа і фундатора Чехословацької республіки Томаша Масарика присвячено декілька статей доцента **П. П. Моціяки** (м. Ніжин) [5]. Перша світова війна створила сприятливу ситуацію для самовизначення народів і створення чи відновлення власної державності. Одним з перших це зрозумів і почав велику організаційну роботу, у т. ч. і створення Чехословацької Національної ради, професор Карлового університету в Празі Томаш Масарик. Т. Масарик провів за роки війни величезну роботу і переконав провідні держави у можливості і необхідності створення держави чехів і словаків. Автор на основі спогадів Т. Масарика створив портрет видатного політичного діяча, який протягом тривалого періоду був реалістичним і послідовним у втіленні в практику життя свого принципу "Правда переможе".

Відразу декілька дуже цікавих досліджень з історії Російської імперії XIX – початку XX ст. містить випуск № 3 серії "Історичні науки" ("Література та культура Полісся". Вип. 79). Зокрема, доцент О. Г. Самойленко (м. Ніжин) [6] у дуже об'ємній праці аналізує малодосліджену проблему цензури в царині історичних знань в Російській імперії, коли влада вирішувала, що є історична правда і яку саме правду народ може знати. Особливу увагу привернуто до проблем української історії і тих нескінченних заборон і обмежень, яких зазнали українські автори. Дослідник приходиться до висновку про те, що саме критерієм "особливо не зручна на даний час" керувалися цензура та її очільники. Загалом, на думку О. Г. Самойленка, цензурні заборони стояли на шляху розповсюдження знань історичного спрямування, дослідження тих тем, які були актуальними в силу соціально-політичної ситуації, яка складалася в Російській імперії протягом XIX – на початку XX ст.

Малхаз Цирекідзе з університету м. Телаві (Грузія) [7] досліджує маловідомий документ "Записку-проект о лучшем устройстве Грузии" спадкоємця престолу Грузії Давида Багратіоні. Цей документ з'явився в 1812 р., коли Грузія вже була в складі Російської

імперії, а грузини зрозуміли, що потрапили не під крило рятівника, а в кігті хижака. Давид Багратіоні пропонував Олександрю I реформувати російську систему правління колоніального характеру, створену тоді в Грузії, і повернути його країні автономію. Це прохання, як і наступні, Олександр I відкинув, а Давидові Багратіоні закинув ще й надмірні претензії й необґрунтовані мрії. На думку М. Цирекідзе, Давид Багратіоні у пам'яті грузинського народу залишається як активний учасник національно-визвольного руху й автор однієї з перших праць, які пробуджували національну самосвідомість і розкривали імперську сутність "приєднання" Грузії до Росії.

С. С. Андрєєва (Запорізький національний університет) [8] у своїй статті розглядає історію Кримського ханства в системі міжнародних відносин середини XVIII ст. Спираючись на широку джерельну базу, авторка статті досліджує роль і місце Кримського ханства в боротьбі великих держав за домінування на Близькому Сході і, зокрема, в басейні Чорного моря та приходять до висновку, що Кримське ханство виявилось досить слабкою ланкою в складі Османської імперії, що дало можливість Росії накопичити арсенал дипломатичних та політичних механізмів для забезпечення свого впливу в регіоні та підготовки війни з Туреччиною, а за результатами переможної війни 1768–1774 рр. та анексії Криму 1783 р. Росія приєднується до вершителів "східного питання".

Професор Телавського університету Майя Бурдіашвілі [9] у своєму невеличкому нарисі представляє історію давнього аристократичного грузинського роду Джорджадзе. Перші писемні згадки про цей рід сягають X ст. Авторка нарису згадує найпомітніші фігури роду протягом сотень років – письменників, політиків, підприємців, воїнів, які відзначались не тільки аристократизмом, але й патріотизмом, самопожертвою і просвітництвом.

Доцент Житомирського державного університету ім. І. Франка О. М. Білобровець [10] презентує аналіз різнопланового розмежування польського суспільства під впливом революційних подій 1917 р. Значна джерельна база дозволила проаналізувати позиції сторін цього розмежування стосовно майбутнього Польщі. Саме розбіжності з питань органів влади і збройних сил, на думку авторки, призвели до розколу між різними таборами польського національного руху, що ускладнило рух до відновлення Польської держави. Подолання ідейних та інституційних суперечностей стало дороговказом на шляху до проголошення незалежної Польської держави.

Період новітньої історії має абсолютно переважаюче представлення на сторінках "Літератури та культури Полісся". Хронологічні

рамки досліджень обіймають час від виникнення Версальсько-Вашингтонської системи до сьогодення. Географія дослідницьких пошуків включає всі частини світу. Проблематика досліджень є різноплановою, проте переважає політична історія та історія міжнародних відносин.

Найбільше публікацій (по 10 статей) мають доценти Л. М. Мицик і Ю. М. Давиденко, які працюють у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя. Зокрема, Л. М. Мицик [11] більшість своїх публікацій подала англійською мовою. Наукові уподобання цієї авторки торкаються політичної історії Європи і США, а також питання міжнародних відносин новітнього періоду. Значний інтерес викликає тема радянсько-британських стосунків у роки Другої світової війни, цій темі присвячено дві статті. Спираючись на архівні матеріали, авторка акцентує увагу на особливостях не офіційних, а громадських зв'язків між двома країнами в 1941–1945 рр., досліджує протиборство між демократичною Великою Британією й авторитарним СРСР, незважаючи на союзницькі стосунки між ними. Історія Європейської Союзу, його становлення, зміцнення та політика розширення також є предметом досліджень Л. М. Мицик. Привертає увагу стаття, присвячена ролі ОБСЄ в сучасній архітектурі європейської безпеки. Проаналізовано роль ОБСЄ у формуванні європейської системи безпеки і стабільності. На думку авторки, сучасна роль ОБСЄ в архітектурі безпеки є обмеженою і потребує багатокомпонентного реформування та досягнення балансу між всіма видами діяльності організації. Крім того, окрема стаття присвячена аналізу концептуальних засад "Східного партнерства" та його реального втілення у політиці Європейського Союзу. Також цікава стаття з аналізом доктрини Обама в контексті еволюції зовнішньої політики США після 1945 р. Розкриваючи сутність названої доктрини, авторка приходиться до висновку про те, що розробка в США нової концепції американського світового лідерства, її матеріалізація на практиці відбувається в умовах, коли Росія і Китай прагнуть переглянути існуючий світовий порядок, особливо після 2014 р.

Доцент Ю. М. Давиденко [12] досліджує новітню історію Польщі, переважно часів Другої світової війни, періоду найбільших випробувань, що випали в ХХ ст. на долю сусідньої держави. Науковий інтерес дослідника стосується діяльності різних військових організацій в рамках руху Опору в окупованій нацистською Німеччиною Польщі під час Другої світової війни. Значна документальна база (у т. ч. й архівні матеріали) дозволили автору створити досить повну картину діяльності цих організацій. Було розкрито передумови їхнього

виникнення, охарактеризовано соціальну базу учасників руху Опору, досліджено кількісний склад організацій, проаналізовано ідейно-політичні платформи, загальний контекст протистояння на окупованих територіях. На думку автора, уже на кінець 1939 р. на окупованій території Польщі навколо найбільш виразних політичних партій утворилися військові організації, які з часом стали фундаментом для організації найбільш впливових військових організацій та формувань, зокрема Армії Крайової, Гвардії Людової, Батальйонів Хлопських, що були основними елементами польського руху Опору. Окреме дослідження було присвячене діяльності майже не відомої донедавна диверсійної організації "Вахлярж". Дві статті дослідника присвячені діяльності військових організацій на так званих "приєднаних землях" (тобто землях Помор'я, які відійшли від Німеччини і стали складовою території Польської держави після Першої світової війни) протягом всього періоду окупації. Автор доводить, що, незважаючи на складні умови окупаційного режиму на приєднаних територіях, де концентрувалися німецькі військові, поліцейські та адміністративні органи, підпільні військові організації зуміли розбудувати свою територіальну структуру та вели активну збройну боротьбу з окупантами.

Професор Е. М. Кучменко (Ніжин) [13] пропонує добірку статей з історії міжнародних відносин та політології. У статті про міжкультурний діалог та самоідентичність в політиці зроблено історіографічний огляд проблеми. Проаналізовано погляди провідних науковців, у центрі уваги яких є концепція мультикультуризму щодо впливу культурних факторів на політичні процеси. Авторка статті погоджується з усталеною тезою, що принципи лібералізму за жодних обставин не можуть бути принесені в жертву абстрактній та міжкультурній солідарності. Ще один історіографічний огляд пропонує Е. М. Кучменко в статті, де досліджується процес трансформації африканського суспільства в контексті взаємодії історико-культурних процесів. На її думку, політична трансформація підриває основи діалогу культур і наголошує на тому, що розширюється стадіальний розрив в історичному розвитку Заходу і "незахідних" країн, що є перешкодою ефективним культурним контактам та приходять до висновку, що трансформації в африканському суспільстві набувають конфліктного характеру. Викликає інтерес спроба історіософського огляду системного підходу і "зіткнення цивілізацій" у міжнародних відносинах. Відштовхуючись від тези про "зіткнення цивілізацій", авторка статті розглядає проблеми, пов'язані із суттєвими змінами у міжнародних відносинах, які відбуваються сьогодні.

Наголошується на можливості переносу центру міжнародних відносин із Заходу на Схід у зв'язку зі зростанням впливу т. зв. "третього світу". Підсумовуючи сказане, авторка погоджується, що на сьогоднішній погляді на майбутнє світу і, головне, на характер міжнародних відносин розділилися. Це, безумовно, ускладнює прогностичні оцінки стосовно ситуації у світі та веде до збільшення кризових явищ у міжнародних справах. Дотичним до цього дослідження є наступна стаття з дещо незвичним застосуванням футурології до міжнародних відносин. Е. М. Кучменко говорить, що футурологія використовує силу людського розуму і сучасну йому інформацію та прогнозує майбутнє. У статті простежено історію футуристичних соціологічних та політичних концепцій міжнародних відносин. Головний висновок цього аналізу – майбутнє людства залежить від вирішення суперечностей між людьми не у сфері економіки чи політики, а саме культури.

Професор О. Ю. Захарова [14] є відомим знавцем державної церемоніальної культури та дипломатичного протоколу. У випусках "Літератури та культури Полісся" ми зустрічаємо три статті цієї дослідниці з такої тематики. У першій з них аналізується семіотика жесту і церемоніального костюму, у т. ч. і таких аксесуарів костюму, як табакерка, рукавички, віяло та квіти. Наголошено на особливому значенні жінки на балах чи дипломатичних прийомах. Авторка приходить до висновку, що мова костюму підкреслювала соціальний статус людини, говорила про її мистецький смак, а невербальна мова спілкування в церемоніальній культурі слугує не тільки для самої ідентифікації чи ідентифікації особистості, але й для ідентифікації соціуму. Наступна стаття О. Ю. Захарової присвячена дослідженню подарунків як важливої складової дипломатичного протоколу. На значному документальному матеріалі (Архів зовнішньої політики Росії) простежено історію радянської протокольної практики, пов'язану з дипломатичними подарунками. Цікавими є подробиці обміну подарунками (часто неймовірно дорогими) між державними делегаціями чи офіційними особами, про які переважна більшість простого люду і гадки не мала. У СРСР не існувало законодавчих актів, які б регулювали сферу дипломатичних подарунків і тому наявність таких дорогих подарунків, на думку авторки статті, – це нехтування очільниками СРСР існуючих норм дипломатичного протоколу. Нехтування нормами протоколу, як зауважує О. Ю. Захарова, завдавало удару по іміджу держави, його авторитету в світі. У третій статті також на матеріалах Архіву зовнішньої політики Росії розкриваються політичні та протокольні аспекти

перебування дипломатичного корпусу в Москві в 30-х рр. XX ст. та перебування німецької делегації у серпні 1939 р. на чолі з Й. Ріббентропом під час підписання сумнозвісного пакту про ненапад між Німеччиною та СРСР. Досліджено розвиток протокольної служби Наркомату зовнішніх справ та проаналізовано залежність дипломатичного протоколу від зовнішньополітичних пріоритетів держави. Авторка прийшла до висновку про те, що протокол не тільки допомагає облаштувати дипломатичні зносини, але й вказує на пріоритети зовнішньої політики держави, висвітлює моральні цінності лідерів держав, що особливо яскраво виявилось під час візиту Й. Ріббентропа.

Викликає інтерес публікація в випусках 65 і 66 "Літератури та культури Полісся" статей трьох дослідників з Телавського університету (Грузія). Зокрема, Д. Майсурадзе [15] розглядає епохальні події в історії грузинської церкви в 1977–2007 рр., коли Католикосом-Патріархом вся Грузія було обрано Цхум Абхазського Митрополита Іллю II (Шіолашвілі). А вже в 1990 р. грузинська церква отримала автокефалію і всі православні церкви світу визнали її. За цей період було зроблено багато. Церква відіграє дуже важливу консолідуючу роль у грузинському суспільстві та має велику повагу. Автор висловлює надію, що церква допоможе Грузії подолати всі труднощі і відновити історичну справедливість, і додамо від себе, в т. ч. і в територіальному питанні після агресії Росії в 2008 р.

Т. Сімашвілі [16] пропонує актуальну сьогодні історію терору і терористичних організацій у XX ст. Докладно розглянуто етапи розвитку терористичної "Бойової організації", створеної російськими соціалістами-революціонерами в 1901 р. для здійснення саме терористичних актів. Автор проводить порівняльний аналіз діяльності "Бойової організації" з діями сучасних терористичних організацій світу, причому знаходить багато спільного чи схожого. Така схожість не є дивною, оскільки СРСР активно використовував терор для дезорганізації життя багатьох країн і готував терористів на своїй території, очевидно, спираючись на досвід "Бойової організації". Крім того, автор робить спробу проаналізувати помилки тодішніх і теперішніх спецслужб у боротьбі проти терористичних організацій.

Т. Є. Ахалмосулішвілі [17] звертається до періоду Другої світової війни, коли на територію Грузії було евакуйовано деякі промислові підприємства з України, які заклали основи військової промисловості цієї республіки. У статті на основі архівних матеріалів досліджено процес відновлення виробництва евакуйованих підприємств і випуск такої необхідної для фронту продукції. У роки війни

на цих підприємствах виготовлялися військові літаки, гармати, кулемети, стрілецька зброя, боеприпаси та вибухові пристрої, відбувався ремонт бойових кораблів та їхнє обслуговування.

До теми інформації і пропаганди в роки Другої світової війни звертається професор О. О. Салата (Київ) [18]. Перша стаття дослідниці присвячена вивченню впливу інформаційної політики на соціальні конфлікти. Простежено, як сучасними вченими, відомими істориками, політологами, соціологами та психологами розглядалася проблема впливу інформаційної політики на виникнення і розвиток соціальних конфліктів. Наведено конкретні приклади такої інформаційної політики, технології її застосування у соціально-політичному середовищі на окупованих територіях як з боку СРСР, так і з боку Німеччини. Авторка наголошує на дискусійності досліджуваного питання і приходить до висновку, що аналіз впливу інформаційної політики та ЗМІ на процес виникнення і розвитку соціального конфлікту в період війни показав, що інформаційна політика будь-якої держави здатна розвивати, регулювати і використовувати соціальні конфлікти з певною метою. У другій статті О. О. Салата аналізує інформаційно-пропагандистську політику нацистської Німеччини в працях зарубіжних істориків і, зокрема, проблему інформаційного впливу на свідомість населення окупованих територій та країн Західної і Східної Європи в роки Другої світової війни. Проаналізовано праці багатьох дослідників Заходу, які, спираючись на значну документальну базу, всебічно дослідили інформаційну і пропагандистську політику Німеччини як в самій Німеччині для власного населення, так і на окупованих територіях. Авторка приходить до висновку, що для істориків Німеччини, США і Великої Британії характерною є велика увага до діяльності нацистської пропаганди на території Третього Рейху, у той час як вплив на Червону армію і населення окупованих територій СРСР вивчався в основному в контексті східної політики Німеччини.

Малодослідженій в Україні історії Хорватії міжвоєнного періоду та часів Другої світової війни присвячено чотири статті магістра історії О. П. Моціяки (Ніжин) [19]. Перша стаття висвітлює історію діяльності Хорватської партії права після Першої світової війни і до 1929 р., коли її лідер Анте Павелич змушений був покинути батьківщину. Досліджено організаторську роботу Анте Павелича у зміцненні позицій Партії права в тодішній політичній системі держави. Наголошено на важливості для хорватського національного руху, його майбутнього успіху встановлення тісних контактів з владою фашистської Італії. Продовженням цієї теми є стаття з історії виник-

нення усташсько-домобранського руху хорватської еміграції на чолі з Анте Павеличем та аналіз програмних документів цього руху. Аналізуючи програмні документи, авторка виявила особливості ідеології, політичних поглядів, ставлення до всього хорватського народу та інших націй, державного устрою майбутньої Хорватії. Зроблено висновок про те, що усташський рух із самого початку свого існування прагнув до утворення незалежної хорватської держави. Особливо розглядається питання про роль організації усташів у політиці фашистської Італії на Балканах від виникнення організації до утворення Незалежної Держави Хорватія. Досліджено функціонування усташських таборів на території Італії. Зроблено висновок про те, що саме завдяки такій підтримці з боку Італії у хорватів з'явився шанс відновлення своєї державності, чим вони і скористалися у квітні 1941 р. Остання стаття О. П. Моціяки присвячена аналізу внутрішньої та геополітичної ситуації в Хорватії напередодні та на початку Другої світової війни. Розкриваються плани Італії та Німеччини стосовно Югославії та власне Хорватії. Досліджено обставини утворення автономної Бановини Хорватії (1939 р.) та Незалежної Держави Хорватія (1941 р.).

Цікаві паралелі провів аспірант Грегори Д. Аймаро-Пармут [20] з університету штату Індіана (США), зіставивши дві трагедії, які сталися з інтервалом в півстоліття – трагедію в с. Корюківка Чернігівської області в 1943 р. і подібну різанину в м. Сребрениця в Боснії в 1995 р. На думку автора, обидві трагедії цілковито підпадають під визначення їх як геноциду. Розглянуто перебіг подій, з'ясовано виконавців масових вбивств, встановлено число жертв мирного населення, зазначено відмінності та подібності залежно від контексту Другої світової війни та війни в Югославії наприкінці ХХ ст.

Відразу чотири статті випуску № 94 "Літератури та культури Полісся" стосуються Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин. Три статті належать польським авторам – магістрам Ігорю Гральчику, Давиду Трелі і Агаті Бар, а ще одна – доценту О.В. Дудар (Київ).

Ігор Гральчик [21] з Варшавського університету досліджував українсько-польську угоду 1920 р. Її було розглянуто під кутом зору ефективної польсько-української співпраці у боротьбі з більшовицькою Росією. Автор робить спробу відповідати на питання: чи не було це помилкою для Симона Петлюри і що вона дала Юзефу Пілсудському. Всебічно розглянувши наслідки підписаної угоди, зроблено висновок, що угода була тоді фактично єдиною можливістю сприяти звільненню українських земель від більшовицької окупації та створила передумови для стратегічного союзу Польщі й України.

Дослідження Давида Трелі (Варшава) [22] присвячено темі ревізії рішень Версальського договору 1919 р., здійсненій Німеччиною, Італією та Угорщиною протягом 20-х рр. ХХ ст. Автор простежує розвиток та власне зміст ревізійністських зазіхань майбутніх союзників напередодні і в роки Другої світової війни. Досліджено також і питання про те, як вплинув Рапалльський договір між Німеччиною і радянською Росією на відхід Німеччини від взятих на себе зобов'язань, що, як відомо, призвело до появи в Європі вогнища майбутньої Другої світової війни. На думку автора, здійснена ревізія Версальського договору була політичним інструментом Німеччини як для проби власних сил, з одного боку, так і перевірки реакції переможців на таку ревізію. Все це невдовзі мало сумні наслідки для всього світу.

Агата Бар з Ягеллонського університету (Краків) [23] аналізує мандатну систему, впроваджену після Першої світової війни для держав-переможниць з метою нібито розвитку колоніальних чи напівколоніальних країн, а насправді вона була прихованою формою старого колоніального контролю. Сама ж Ліга Націй виявилася неспроможною зупинити наростання суперечностей між державами, одні з яких прагнули до домінування в світі, а інші – до реваншу. Відповідаючи на питання: успіхом чи невдачею була мандатна система, авторка дослідження зазначає, що ідея була гарною, проте загалом Ліга Націй не змогла зупинити розв'язання Другої світової війни.

Доцент О. В. Дудар (Київ) [24] робить огляд праць вітчизняних і зарубіжних дослідників стосовно оцінки функціонування Версальської системи міжнародних відносин. Аналізуючи різні підходи дослідників до такої оцінки, авторка статті дещо критично характеризує українську історіографію, натякаючи на недостатню самостійність вітчизняних істориків та їхній більший крен у бік з'ясування власне "українського питання" в системі міжнародних відносин першої чверті ХХ ст. Що ж до зарубіжних авторів, то у статті проаналізовані найбільш значні праці Г. Кіссінджера, Г. Вайнберга, А. Шарпа. У висновку зауважено, що найважливішим завданням дослідників є комплексне вивчення проблеми та розширення міждисциплінарних зв'язків в аналізі історичних уроків Версалю.

На сторінках випусків "Літератури та культури Полісся" є багато й інших цікавих досліджень різних авторів, про які не згадали в цьому огляді, проте які, ми впевнені, привернуть увагу фахівців.

Таким чином, зробивши огляд праць різних дослідників на теми всесвітньої історії, можна констатувати, що у випусках нашого

збірника представлено всі періоди всесвітньої історії, ключові проблеми сучасних історичних досліджень, різноманіття думок і підходів наших авторів – від магістра до професора. Зважаючи на появу спеціалізованої серії "Історичні науки" (побачили світ вже 13 випусків), можна побажати дослідникам активнішого наукового пошуку і плідної підготовки до друку на сторінках "Літератури та культури Полісся".

Література

1. Таран Л. В. Об эволюции методологических основ французской, русской и украинской историографии (70-е гг. XIX – нач. 30-х гг. XX в.). *Література і культура Полісся*. Ніжин, 1995. С. 84–89. Вип. 6. Ніжинська вища школа і проблеми розвитку освіти, науки, літератури.; Від школи "Анналіс" до постмодернізму. *Література і культура Полісся*. Ніжин, 2000. Вип. 13. Збірник, присвячений пам'яті академіка Ф. С. Арвата. С. 178–187.
2. Таран Л. В. Из французского досвіду патріотичного виховання у XIX–XX ст. *Література і культура Полісся*. Ніжин, 2006. Вип. 33. Північне Полісся в історико-культурному контексті. С. 107–111.
3. Мартиненко В. В. Вплив зовнішніх чинників на становлення білоруської державності в 1918 році. *Література і культура Полісся*. Ніжин, 2005. Вип. 30. Культура Полісся та України в історичному, філологічно-мистецькому контексті. С. 116–124; Проголошення Білоруської Народної Республіки: нові історіографічні оцінки і підходи. *Література і культура Полісся*. Ніжин, 2006. Вип. 32. Сучасні тенденції вивчення спадщини М. Гоголя та проблем історії, культури, мистецтва Полісся XVII–XX ст. С. 15–118; Роль і місце І Всебілоруського з'їзду в становленні державності (грудень 1917 – березень 1918 рр.). *Література і культура Полісся*. Ніжин, 2007. Вип. 37. Філологія, історія та культура Полісся на перетині думок. С. 176–184; Проблема кордонів у контексті налагодження українсько-білоруських відносин 1918 році. *Література і культура Полісся*. Ніжин, 2009. Вип. 56. Проблеми філології, історії та культури XIX–XX ст. в сучасному науковому контексті. С. 259–266; Ставлення німецької окупаційної адміністрації до владних структур Білоруської Народної Республіки в 1918 р. *Література і культура Полісся*. Ніжин, 2012. Вип. 69. Історико-соціальні та культурні процеси України і Полісся в сучасних дослідженнях. С. 117–136; Суспільно-політичні передумови білоруської державності на початку XX ст. *Література і культура Полісся*. Ніжин, 2013. Вип. 72. Історія та культура: загальноукраїнський та провінційний вибір. С. 160–170.
4. Кругленко О. В. Промислова політика самодержавства пореформеної Росії: зміст поняття, завдання, сутність та наслідки. *Література і культура Полісся*. Ніжин, 2006. Вип. 34. Проблеми історії, філології та культури в сучасних дослідженнях. С. 110–128; Окремі аспекти природоохоронної політики Росії в II пол. XIX – на поч. XX ст. *Література і культура Полісся*. Ніжин, 2009. Вип. 56. Проблеми філології, історії та культури XIX–XX ст. в сучасному науковому контексті. С. 193–207; Інноваційні процеси у промис-

ловій політиці Російської імперії на межі XIX–XX ст.: проблеми та перспективи. *Література і культура Полісся*. Ніжин, 2010. Вип. 60. Регіональні та загальноукраїнські історико-культурні процеси у сучасному дослідницькому вимірі. С. 83–91.

5. Моцяка П. П. Т. Г. Масарик і українська революція. 1917–1918 рр. *Література і культура Полісся*. Ніжин, 2002. Вип. 17. Полісся та Лівобережна Україна в історичному та культурологічному контексті. С. 175–178; Спогади Т. Г. Масарика про початок Першої світової війни. *Література і культура Полісся*. Ніжин, 2002. Вип. 21. Забуті та воскреслі імена в історії та культурі України, спірні історичні питання. С. 96–99; Діяльність Чехословацької Національної ради у 1916–1918 рр. *Література і культура Полісся*. Ніжин, 2003. Вип. 23. Українсько-російські та білоруські мовно-літературні та культурні зв'язки. С. 74–77; Томаш Масарик про особливості виникнення Чехословацької Республіки. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2017. Вип. 87. Серія "Історичні науки". № 7. С. 216–222.

6. Самойленко О. Г. Цензура як засіб регламентації історичних знань у Російській імперії в XIX – на початку XX ст. *Література і культура Полісся*. Ніжин, 2015. Вип. 79. Серія "Історичні науки". № 3. С. 55–106.

7. Цирекидзе М. "Записка-проект о лучшем устройстве Грузии" Давида Багратиони. *Література і культура Полісся*. Ніжин, 2015. Вип. 79. Серія "Історичні науки". № 3. С. 20–26.

8. Андреева С. С. Кримське ханство як складова "східного питання" в системі міжнародних відносин Центрально-Східної Європи в середині XVIII століття. *Література і культура Полісся*. Ніжин, 2015. Вип. 79. Серія "Історичні науки". № 3. С. 9–19.

9. Бурдиашвили М. Фрагменты одной из известных грузинских фамильных историй. *Література і культура Полісся*. Ніжин, 2016. Вип. 81. Серія "Історичні науки". № 4. С. 53–58.

10. Білобровець О. М. Ідейне та інституційне розмежування польського суспільства під впливом революційних подій 1917 р.: суспільний погляд. *Література і культура Полісся*. Ніжин, 2017. Вип. 87. Серія "Історичні науки". № 7. С. 45–55.

11. Мицик Л. М. Soviet-British Public Relations in 1941–1945. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2013. Вип. 73. Серія "Історичні науки". № 1. С. 140–148; Stalinist Regime from the British Perspective: English Parliamentarians' Reflections on the Visit to the USSR in 1945. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2014. Вип. 76. Серія "Історичні науки". № 2. С. 180–188; Conceptual Bases of the European Union's Eastern Partnership policy. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2015. Вип. 79. Серія "Історичні науки". № 3. С. 212–221; UN peacekeeping at the present stage. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2016. Вип. 81. Серія "Історичні науки". № 4. С. 145–157; "Європейський вибір" посткомуністичних країн: чи існує альтернатива? *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2016. Вип. 83. Серія "Історичні науки". № 5. С. 218–230; Державотворчі альтернативи Веймарської республіки. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2016. Вип. 85. Серія "Історичні науки". № 6. С. 181–189 (у співавторстві);

Жіночі неурядові організації в країнах Європейського Союзу. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2017. Вип. 87. Серія "Історичні науки". № 7. С. 175-185 (у співавторстві); The OSCE in the modern European security architecture system. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2017. Вип. 87. Серія "Історичні науки". № 7. С. 209–215; The Obama doctrine in the context of the US foreign policy evolution. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2018. Вип. 92. Серія "Історичні науки". № 10. С. 314–325.

12. Давиденко Ю. М. Створення військової організації Гвардії Людова на території Польщі в 1942–1944 рр. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2002. Вип. 20. Історичні та культурологічні процеси на Поліссі та в Україні (XI–XX століття). С. 225–228; Національні військові організації на території Польщі на початковому етапі Другої світової війни (1939–1940 рр.). *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2003. Вип. 23. Українсько-російські та білоруські мовно-літературні та культурні зв'язки. С. 91–96; Військові організації польського Руху опору в період 1939–1944 рр. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2005. Вип. 29. Регіональна історія та культура в українському і східноєвропейському контексті. С. 179–185; Діяльність польської диверсійної організації "Вахлярж" у період 1941–1942 рр. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2005. Вип. 30. Культура Полісся та України в історичному, філологічно-мистецькому контексті. С. 131–136; Історіографічні аспекти вивчення генези військових організацій Польського руху опору в роки Другої світової війни. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2006. Вип. 32. Сучасні тенденції вивчення спадщини М. Гоголя та проблем історії, культури, мистецтва Полісся XVII–XX ст. С. 146–152; До питання про створення військової підпільної організації Коенда Оборунців Польських в період 1939–1943 рр. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2006. Вип. 34. Проблеми історії, філології та культури в сучасних дослідженнях. С. 175–184; Діяльність підпільних військових організацій на теренах "приєднаних земель" у початковий період окупації Польщі (1939–1941 рр.). *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2008. Вип. 46. Проблеми літератури, історії та культури Полісся і України в сучасних дослідженнях. С. 184–192; Боротьба тоталітарних режимів проти польського Костьолу 1939–1941 рр. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2011. Вип. 62. Організація та творчі об'єднання XIX–XX ст. і їх діячі в регіональному та всеукраїнському контексті. С. 165–174 (у співавторстві); Діяльність польських підпільних військових організацій на території "Приєднаних земель" в 1939–1944 рр. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2011. Вип. 67. Проблеми історії, літератури та культури у регіональному науковому вимірі. С. 154–164.

13. Кучменко Е. М. Історіографічний огляд міжкультурного діалогу та самоідентичності в політиці. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2018. Вип. 90. Серія "Історичні науки". № 9. С. 152–162; Системний підхід і "зіткнення цивілізацій" у міжнародних відносинах – історіософський огляд. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2018. Вип. 92. Серія "Історичні науки". № 10. С. 326–333; 3 історії футурологічних соціокультурних та політичних концепцій міжнародних відносин. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2019. Вип. 94. Серія "Історичні науки". № 11. С. 181–192; Транс-

формації африканського суспільства в контексті взаємодії історико-культурних процесів (історіографічний огляд). *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2020. Вип. 99. Серія "Історичні науки". № 13. С. 121–132.

14. Захарова О. Ю. Язык церемониального жеста и костюма. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2019. Вип. 97. Серія "Історичні науки". № 12. С. 48–58; Подарки как важная составляющая дипломатического протокола (СССР 20-е – 80-е годы XX столетия). *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2019. Вип. 97. Серія "Історичні науки". № 12. С. 59–84; Политические и протокольные аспекты пребывания дипломатического корпуса в Москве (II половина 30-х годов XX в.). Визит И. Риббентропа (1939 г.). *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2019. Вип. 99. Серія "Історичні науки". № 13. С. 52–65.

15. Маисурадзе Д. Церковь Грузии в 1977–2007 гг. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2011. Вип. 65. Соціальні аспекти регіонального та загальноукраїнського історико-культурного розвитку. С. 213–216.

16. Симашвили Т. Террор в разрезе истории. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2011. Вип. 66. Соціальні аспекти історико-культурного розвитку Полісся й України. С. 162–175.

17. Ахалмосулишвили Т. Е. Эвакуированная военная промышленность из Украины в Грузию в 1941–1945 гг. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2011. Вип. 66. Соціальні аспекти історико-культурного розвитку Полісся й України. С. 231–236.

18. Салата О. О. Вплив інформаційної політики держав на соціальні конфлікти (на прикладі Другої світової війни). *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2011. Вип. 66. Соціальні аспекти історико-культурного розвитку Полісся й України. С. 236–251; Інформаційно-пропагандистська політика нацистської Німеччини у працях зарубіжних істориків. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2013. Вип. 73. Серія "Історичні науки". № 1. С. 129–139.

19. Моцяка О. П. Діяльність Хорватської партії права до від'їзду Анте Павелича в еміграцію (1915–1929 рр.). *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2018. Вип. 90. Серія "Історичні науки". № 9. С. 61–69 (у співавторстві); Виникнення усташсько-домобранського руху та його програмні документи. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2018. Вип. 92. Серія "Історичні науки" № 10. С. 304–313; Організація усташів у політиці фашистської Італії на Балканах (1929–1941 рр.). *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2019. Вип. 94. Серія "Історичні науки" № 11. С. 146–155; Переддень та початок Другої світової війни для Хорватії (1939-1941). *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2018. Вип. 97. Серія "Історичні науки" № 12. С. 99–108.

20. Gregory D. Aimaro-Parmut. Genocide in A Small Space: a Comparative Case Study of Srebrenica and Koriukivka. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2018. Вип. 92. Серія "Історичні науки". № 10. С. 256–264.

21. Igor Graczyk. Umowa Warszawska 1920, jako przykład współpracy polsko-ukraińskiej na arenie międzynarodowej. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2019. Вип. 94. Серія "Історичні науки". № 11. С. 120–126.

22. Dawid Trela. Postulowane zmiany traktatu wersalskiego zgłaszane przez Niemcy, Włochy i Węgry w latach 20 XX wieku. Przyczyny, szanse i zagrożenia. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2019. Вип. 94. Серія "Історичні науки". № 11. С. 127–137.

23. Agata Bar. The League of Nation mandate system – success or failure? *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2019. Вип. 94. Серія "Історичні науки". № 11. С. 156–161.

24. Дудар О. В. Історичні уроки Версаля: спроби переосмислення. *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2019. Вип. 94. Серія "Історичні науки". № 11. С. 138–145.

References

1. Taran, L. V. (1995). Ob evjlucii metodologicheskikh osnov frantsuzskoj, russkoj i ukraïnskoj istoriografii (70-je gg. XIX – nach. 30-h gg. XX v.) [About the evolution of the methodological foundations of French, Russian and Ukrainian historiography (70s. XIX – early 30s. XX century)]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 6. 84–89 [in Russian]; (2000). Vid shkoly "Annaliv" do postmodernizmu [From the school "Annals" to postmodernism]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 13. 178–187 [in Ukrainian].

2. Taran L. V. (2006). Iz francuz'kogo dosvidu patriotychnogo vyhovannia u XIX–XX st. [From the French experience of patriotic education in the XIX–XX centuries] *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 33. 107–111 [in Ukrainian].

3. Martynenko, V. V. (2005). Vplyv zovnishnih chynnykiv na stanovlennia bilorus'koi derzhavnosti v 1918 roci [The influence of external factors on the formation of Belarusian statehood in 1918]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 30. 116–124 [in Ukrainian]; (2006). Progoloshennia Bilirus'koi Narodnoji Respubliki: novi istoriografichni otsinky i pidhody [Proclamation of the Belarusian People's Republic: new historiographical assessments and approaches]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 32. 115–118 [in Ukrainian]; (2007). Rol' i mistse I Vsebilorus'kogo z'jizdu v stanovlenni derzhavnosti (gruden' 1917 – berezen' 1918 pp. [The role and place of the First All-Belarusian Congress in the formation of statehood (December 1917 – March 1918)]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 37. 176–184 [in Ukrainian]; (2009). Problema kordoniv u kontexti nalagodzhenia ukrajins'ko-bilorus'kyh vidnosyn u 1918 rotsi [The problem of borders in the context of the establishment of Ukrainian-Belarusian relations in 1918]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 56. 259–266 [in Ukrainian]; (2012). Stavlennia nimets'koi okupatsijnoji administratsiji do vlsdnyh struktur Bilorus'koi Narodnoji Respubliki v 1918 r. [The attitude of the German occupation administration to the power structures of the Belarusian People's Republic in 1918]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 69. 117–136 [in Ukrainian]; (2013). Suspil'no-politychni peredumovy bilorus'koi na pochatku XX st. [Socio-political preconditions of Belarusian statehood at the beginning of

the XX century]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 72. 160-170 [in Ukrainian].

4. Krupenko, O. V. (2006). Promyslova polityka samodержavstva poreformenoi Rosiji: zmist poniattia, zavdannia, sutnist' ta naslidky [Industrial policy of the autocracy of post-reform Russia: the concept, objectives, essence and consequences]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 34. 110–128 [in Ukrainian]. (2009). Okremi aspekty pryrodohoronnoi polityky Rosji v II pol. XIX – na poch. XX st. [Some aspects of Russia's environmental policy in the second half of the XIX – at the beginning of the XX century]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 56. 193–207 [in Ukrainian]. (2010). Innovacijni procesy u promyslovij polityci Rosijs'koji imperiji na mezhi XIX–XX st.: problem ta perspektyvy [Innovative processes in the industrial policy of the Russian Empire at the turn of the XIX-XX centuries: problems and prospects]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 60. 83–91 [in Ukrainian].

5. Motsiaka, P. P. (2002). T. G. Masaryk i ukrajins'ka revolucija. 1917–1918 rr. [T. G. Masaryk and the Ukrainian revolution. 1917-1918]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 17. 175–178 [in Ukrainian]; (2002). Spogady T.G.Masaryka pro pochatok Pershoji svitovoi viny [Memoirs of T. G. Masaryk about the beginning of the First World War]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 21. 96–99 [in Ukrainian]; (2003). Dijal'nist' Chechoslovatskoji Natsional'noji rady u 1916-1918 rr. [Activities of the Czechoslovak National Council in 1916–1918]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 23. 74–77 [in Ukrainian]; (2017). Tomash Masaryk pro osoblyvosti vynykennia Chechoslovatskoji Respubliky [Tomasz Masaryk about this the peculiarities of the Czechoslovak Republic]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 87. 216–222 [in Ukrainian].

6. Samoilenko, O. G. (2015). Tsenzura jak zasib reglamentatsii istorychnyh znan' u Rosijs'kij imperiji v XIX – na pochatku XX st. [Censorship as a means of regulating historical knowledge in the Russian Empire in the XIX – at the beginning of the XX century]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 79. 55–106 [in Ukrainian].

7. Tsyrekidze, M. (2015). "Zapiska-proekt o luchshem ustrojstve Gruziji" Davida Bagrationi ["Project note about the best organization of Georgia" by David Bagrationi]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 79. 20–26 [in Russian].

8. Andreeva, S. S. (2015). Kryms'ke hanstvo jak skladova "shidnogo pytannia" v systemi mizhnarodnyh vidnosyn Tsentral'no-Shidnoji Evropy v seredyni XVIII stolittia [Crimean Khanate as a component of the "Eastern Question" in the system of international relations of Central and Eastern Europe in the middle of the XVIII century]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 79. 9–19 [in Ukrainian].

9. Burdiashvili, M. (2016). Fragmenty odnoj iz izvestnyh gruzinskih famil'nyh istorij [Fragments of one of the famous Georgian family stories].

Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya. Issue 81. 53–58 [in Russian].

10. Bilobrovets', O. M. (2017). Idejne ta instyucijne rozmezhuвання pol'skogo suspil'stva pid vplyvom revoliucijnyh podij 1917 r.: suspil'nyj pogliad [Ideological and institutional demarcation of Polish society under the influence of the revolutionary events of 1917: the public view]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 87. 45–55 [in Ukrainian].

11. Mytsyk L. M. (2013). Soviet-British Public Relations in 1941–1945. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 73. 140–148; (2014). Stalinist Regime from the British Perspective: English Parliamentarians' Reflections on the Visit to the USSR in 1945. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 76. 180–188; (2015). Conceptual Bases of the European Union's Eastern Partnership policy. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 79. 212–221; (2016). UN peacekeeping at the present stage. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 81. 145–157; "Evpejskij vybir" postkomunistychnyh krajin: chy isnuje al'ternatyva? [The "European choice" of post-communist countries: is there an alternative?]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 83. 218–230 [in Ukrainian]; (2016). Derzhavotvorchi al'ternatyvy Vejmars'koji respubliki [State-building alternatives to the Weimar Republic]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 85. 181–189 [in Ukrainian]; (2017). (2017). Zhinochi neuriadovi organizatsii v krajinah Evropejs'kogo Sojuzu [Women's non-governmental organizations in the countries of the European Union]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 87. 175–185 [in Ukrainian]; (2017). The OSCE in the modern European security architecture system. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 87. 209–215; (2018). The Obama doctrine in the context of the US foreign policy evolution. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 92. 314–325.

12. Davydenko, J. M. (2002). Stvorennia vijs'kovoji organizatsiji Gvardiji Ludova na terytoriji Pol'shchi v 1942–1944 rr. [Establishment of a military organization of the People's Guard in Poland in 1942–1944]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 20. 225–228 [in Ukrainian]; (2003). Natsional'ni vijs'kovi organizatsiji na terytoriji Pol'shchi na pochatkovomu etapi Drugoji svitovoi vijny (1939–1940 rr.) [National military organizations in Poland at the initial stage of the Second World War (1939–1940)]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 23. 91–96 [in Ukrainian]; (2005). Vijs'kovi organizatsiji pol'skogo Ruhu oporu v period 1939–1944 rr. [Military organizations of the Polish Resistance Movement in the period 1939–1944]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 29. 179–185 [in Ukrainian]; (2005). Dijal'nist' pol'skoji dyversijnoji organizatsiji "Vahlyarzh" u period 1941–1942 rr. [Activities of the Polish sabotage organization "Vakhlyarzh" in the period 1941–1942]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 30. 131–136 [in Ukrainian]; (2006). Istoriografichni aspekty vyvchennia genezy vijs'kovyh organizatsij Pol'skogo

Ruhu oporu [Historiographical aspects of studying the genesis of military organizations of the Polish resistance movement during the Second World War]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 32. 146-152 [in Ukrainian]; (2006). Do pytannia pro stvorennia vijs'kovoji pidpil'noji organizatsiji Komenda Oboruntsiv Pol'ckyhv period 1939–1943 rr. [To the question of the establishment of a military underground organization of the Command of the Polish Aborunts in the period 1939–1943]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 34. 175–184 [in Ukrainian]; (2008). Dijal'nist' pidpil'nyh vijs'kovyh organizatsij na terenah "pryjednanyh zemel'" u pochatkovyj period okupatsiji Pol'shchi (1939–1941 rr.). [Activities of underground military organizations in the "annexed lands" in the initial period of occupation of Poland (1939–1941)]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 46. 184-192 [in Ukrainian]; (2011). Borot'ba totalitarnyh rezhymiv proty pol'skogo Kostiolu u 1939–1941 pp. [The struggle of totalitarian regimes against the Polish Church in 1939–1941]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 62. 165-174 [in Ukrainian]; (2011) Dijal'nist' pidpil'nyh vijs'kovyh organizatsij na terenah "pryjednanyh zemel'" u 1939–1944 pp. [Activities of Polish underground military organizations in the "Attached lands " in 1939–1944]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 67. 154-164 [in Ukrainian].

13. Kuchmenko, E. M. (2018). Istoriografichnyj oghiad mizhkul'turnogo dialogu ta samoidentychnosti v polityci [Historiographical review of intercultural dialogue and self-identity in politics]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 90. 152–162 [in Ukrainian]; (2018). Systemnyj pidhid i "zitknennia tsivilizatsij" u mizhnarodnyh vidnosynah – istoriosofs'kyj oghiad [System approach and "clash of civilizations" in international relations – a historiographical review]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 92. 326–333 [in Ukrainian]; (2019). Z istoriji futurologichnyh sociokul'turnyh ta politychnyh kontsepcij mizhnarodnyh vidnosyn [From the history of futurological socio-cultural and political concepts of international relations]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 94. 181–192 [in Ukrainian]; (2020). Transformatsiji afrykans'kogo suspil'stva v kontexti vzajemodiji istoryko-kul'turnyh procesiv (istoriografichnyj oghiad) [Transformations of African society in the context of the interaction of historical and cultural processes (historiographical review)]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 99. 121–132 [in Ukrainian].

14. Zaharova, O. J. (2019). Jazyk tseremonial'nogo zhesta i kostuma [Language of ceremonial gesture and dress]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 97. 48–58 [in Russian]; (2019). Podarki kak vazhnaja sostavljaushchaja diplomaticheskogo protokola (SSSR 20-e – 80-e gody XX stoletija) [Gifts as an important component of diplomatic protocol (USSR in the 20s – 80s of the XX century)]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 97. 59–84 [in Russian]; (2020). Politicheskije i protokol'nyje aspekty prebyvanija diplomaticheskogo korpusa v Moskve (II polovina 30-h godov XX v.). Vizit I. Ribbentropa (1939 g.) [Political and protocol aspects of the stay of the diplomatic corps in Moscow (second half of the 30s of

- the XX century). I. Ribbentrop's visit (1939)]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 99. 52–65 [in Russian].
15. Maisuradze, D. (2011). Tserkov' Gruziji v 1977–2007 gg. [Church of Georgia in 1977–2007]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 65. 213–216 [in Russian].
16. Simashvili, T. (2011). Terror v razreze istoriji [Terror in the context of history]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 66. 162–175 [in Russian].
17. Ahalmosulishvili, T. E. (2011). Evakuirovannaja voennaja promyshlennost' iz Ukrainy v Gruziju v 1941–1945 gg. [The evacuated military industry from Ukraine to Georgia in 1941–1945]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 66. 231–236 [in Russian].
18. Salata, O. O. (2011). Vplyv informatsijnoi polityky derzhav na sotsial'ni konflikty (na prykladi Drugoji svitovoi vijny) [The impact of information policy on social conflicts (on the example of the Second World War)]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 66. 236–251 [in Ukrainian]; (2013). Infotmatsijno-propagandysts'ka polityka natsysts'koji Nimechchyny u pratsiah zarubiznyh istorikov [Information and propaganda policy of Nazi Germany in the works of foreign historians]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 73. 129–139 [in Ukrainian].
19. Motsiaka, O. P. (2018). Dijal'nist' Horvats'koji partiji prava do vid'izdu Ante Pavelycha v emigratsiju (1915–1929 pp.) [Activities of the Croatian Party of Law before the departure of Ante Pavelic for emigration (1915–1929)]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 90. 61–69 [in Ukrainian]; (2018). Vynyknennia ustashev'ko-domobrans'kogo ruhu ta jogo programni dokumenty [The emergence of the Ustasha-Domobran movement and its program documents]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 92. 304–313 [in Ukrainian]; (2019). Organizatsija ustashev u politytsi fashysts'koji Itaiji na Balkanah (1929–1941 pp.) [The organization of the Ustasha in the policy of fascist Italy in the Balkans (1929–1941)]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 94. 146–155 [in Ukrainian]; (2018). Peredden' ta pochatok Drugoji svitovoi vijny dlia Horatiji (1939–1941) [The eve and the beginning of Second World War for Croatia (1939–1941)]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 97. 99–108 [in Ukrainian].
20. Gregory, D. Aimaro-Parmut. (2018). Genocide in A Small Space: a Comparative Case Study of Srebrenica and Koriukivka. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 92. 256–264.
21. Igor, Graczyk (2019). Umowa Warszawska 1920, jako przyklad wspolpracy polsko-ukrainskiej na arenie miedzynarodowej [Warsaw Agreement 1920, as an example of Polish-Ukrainian corporation on the international arena]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 94. 120–126 [in Polish].
22. Dawid, Trela (2019). Postulowane zmiany traktatu wersalskiego zgłaszane przez Niemcy, Włochy i Węgry w latach 20 XX wieku. Przyczyny, szanse i zagrożenia [Postulated amendments to the Treaty of Versailles notified

by Germany, Italy and Hungary in the 1920s. Causes, chances and threats]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 94. 127–137 [in Polish].

23. Agata, Bar. (2019). The League of Nation mandate system – success or failure ? *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 94. 156–161.

24. Dudar, O. V. (2019). Istorychni uroky Versalja: sproby pereosmyslennia [Historical lessons of Versailles: attempts to rethink]. *Literatura ta kul'tura Polissia – Literature and culture of Polissya*. Issue 94. 138–145 [in Ukrainian].

P. P. Motsiaka

PhD, Associate Professor of the Department of World History and International Relations, of Nizhyn Mykola Gogol State University
e-mail: petrool57@ukr.net

Review of research on world history on the pages of "Literature and Culture of Polissya" (1990–2020)

In the proposed review of publications on world history on the pages of "Literature and Culture of Polissya" for the entire period of existence since 1990, the author tries to classify and group according to the periods of history the research of many historians, both Ukrainian and foreign. The most active researchers who have prepared several publications, as well as those authors who have submitted to publication the most relevant and interesting articles, were noted. It was stated that most of the publications in the collection were studies from the recent history, and a little less - from the modern history. The topics of articles on world history were diverse, as was the arsenal of scientific methods for studying historical problems.

Key words: *World History, periods of history, international relations, political history, social history, historiography, political system, the role of the person in history, memoirs, set of documents.*